

Dit nummer van Momenten leest als een oproep tot *mobilisatie*. We moeten ons opmaken voor een zoektocht naar nieuwe, werkbare associaties in en tussen publieke, professionele en politieke ruimtes. Het wordt geen expeditie die we solo kunnen aanvagen. Je leest een pleidooi voor een drietrapsraket: een relationele *mélange* van participatieve burgers (oude en nieuwe ikken, inclusief het verguisde ‘zelf’), grensoverschrijdende professionals en een op sociale inclusie ingesteld beleid. Het wordt een gedeelde queeste met als motto: *leren doen we en cours de route*. De pragmatiek primeert om tot een ander perspectief te komen. Vooral doen en kijken hoe ver we geraken. Want elke ruimte geeft nieuwe ruimte zolang ze niet vastgezet wordt door belangen, vanzelfsprekendheden, routines, noties of veronderstellingen. We formuleren drie handvaten voor iedereen die de zoektocht wil aangaan.

1) De burger is terug. Er beweegt iets in de traditionele driehoek overheid-maatschappelijk middenveld-burger. Zowel de overheid als het middenveld zetten steeds uitdrukkelijker in op een sterke betrokkenheid van de burgersamenleving om in te gaan op sociale noden en maatschappelijke uitdagingen. Vandaag schuiven politici vooral het autonome individu naar voor, dat vanuit het ‘ik’, vanuit de eigen verantwoordelijkheid en de eigen achtertuin vertrekt, als hoeksteen van onze neoliberale samenleving. In participatiefora zoals het Burgerkabinet van minister Gatz is de individuele burger

– en minder de sector zoals in het Cultuurforum van Schauvliege – de bepalende stem in het vormgeven, of legitimeren van het beleid. Organisaties uit het middenveld daarentegen, wegen hun autonomie af tegen hun afhankelijkheid van de overheid en zoeken nieuwe allianties met de burger. Vele organisaties zijn duurzaam en structureel verankerverankerd in die overheid – veeleer verstaatst volgens sommigen – en worden geconfronteerd met de toenemende diversificatie van dat middenveld. Nieuwe netwerken, minder formele, meer tijdelijke verbanden, maar ook burgerinitiatieven en meer autonome bewegingen brengen een nieuwe dynamiek in het sociaal en culturele veld. De burgersamenleving – of het nu gaat over hulp aan vluchtelingen, ecologie of mobiliteit – is opnieuw een niet te onderschatten mobiliserende factor in onze samenleving. De Rynck heeft het in zijn interview over de gedeelde zoektocht van overheid en middenveld naar ‘werkbare verbindingen’ en ‘doorwaadbare zones’ waarin nieuwe, subtiele evenwichten tot stand kunnen. Participatie gaat dan over oppositie tegen gestold beleid, verworven belangen en vanzelfsprekende routines en om het uitwerken en voorstellen van alternatieven.

2) Participatie zet de dingen los. Iedereen lijkt te worstelen met de verregaande greep van hiërarchische, verkokerde organisatie- en bestuursvormen, zowel in het bedrijfsleven, bij de overheid als bij organisaties uit het middenveld. Ze lijken ons steeds vaker te blokkeren om samen adequaat in te spelen

op sociale noden en maatschappelijke uitdagingen. Een accaparerende overheid, klassieke bureaucratieën en doorgedreven management beperken die ‘doorwaadbare zones’ om tot ‘werkbare verbindingen’ en nieuwe evenwichten te komen.

Ons cultuur, jeugd- en sportbeleid heeft, schrijft Verbist, een ijzersterke sociale traditie, maar is in essentie nog een te mainstream middenklassebeleid. Ook hij heeft het over de verstaatsing van spelers uit het middenveld en de beperkte handelsbekwaamheid van de overheid. Wat is er nodig om rond die blokkades heen te werken? Verbist kijkt met toenemende interesse naar – dikwijls kleine – stedelijke praktijken, maar evengoed naar grotere organisaties, die in dat duurzaam en structureel spoor voort baggeren. Wat van tel lijkt is participatie (gelokaliseerde praktijken, van onderuit), autonomie (zelfbeheer met durf en experiment) en meer horizontale organisatievormen (coöperatieven, coalities, groot naast klein, lokaal naast Vlaams, om elkaar scherp te houden). Pas dan groeit dat kans dat mensen antwoorden vinden op noden en uitdagingen die ze voordien niet vonden in de private markt of bij de overheid. Het is in het maatschappelijk middenveld dat sociale innovatie iets wordt van vlees en bloed.

Oosterlynck zet sociale innovatie helemaal op scherp. Het moet in de eerste plaats de collectieve handelingscapaciteit van de samenleving verhogen. Het is geen nieuwe overheidsparadigma om sociale interventie te bedenken die goedkoper of efficiënter zouden zijn dan reeds bestaande. Sociale innovatie

is een verhaal dat gedragen moet worden door een dynamisch en strijdbaar middenveld, op participatie en sociale inclusie ingestelde lokale overheden en sociale ondernemers. Ze komen tot stand via processen van sociaal leren, collectieve actie of bewustmaking. Ook dat is participatie.

3) We delen heel veel. De relevantie van nieuwe verbindende dynamieken, politisering en beweging komt pertinent naar voor als we het overheidsbeleid rond interculturaliteit en diversiteit in beschouwing nemen. Die aanpak verliest aan geloofwaardigheid, zowel bij de ontvangende als de immigrerende gemeenschappen. Integratie schuift steeds verder op naar assimilatie en inspanningen van immigrerende gemeenschappen om ‘verschil’ in te schrijven in de publieke en politiek ruimte worden steeds vaker in de hoek gezet als segregierend of bedreigend, schrijft Anciaux. Dit terwijl we identiteitspolitiek van minderheden vooral moeten zien, zo schrijft Kanmaz, als een uitnodiging tot een diversificatie van de ontvangende gemeenschap, als een divers geheel, met insluiting van haar minderheidsgroepen. Ook hier is participatie oppositie maar niet louter een ‘beweging van de eigen groep’. Het is relationeel want bevraagt de impliciete en expliciete etno-nationale norm die onze maatschappelijke structuren veronderstellen.

We moeten diversiteit ook minder normatief durven zien. Niet langer als het half-treurig verhaal van de ‘gezellige smeltkroes’ of het ‘streven naar een

harmonieuze samenleving', maar pragmatisch: de 'micropolitiek van dagdagelijks contact'. Op het werk, aan de schoolpoort, op straat... daar worden relaties en interactie niet enkel gebaseerd op etniciteit of afkomst, maar eerder op de organisatie van die ruimtes. Aan de schoolpoort, op het werk of in de straat ben je niet iemand met een migratieachtergrond, maar een ouder die het beste voorheeft met zijn of haar kind, een werknemers die zijn of haar job goed wil doen of een buur die zich ook wel stoort aan een losliggende stoeptegels. Het zijn die ruimtes die we delen en waaraan we allemaal participeren die ons verbinden en waar verschillen een plek moeten krijgen.